

”Erdoganistan” – strategiskt viktigt land på drift

av Michael Sahlin

Summary

The text below seeks to take stock of events in Turkey, and alarming developments between the two NATO partners Turkey and the US, as per August 2018, a couple of months after the June 24 elections which codified and confirmed Recep Tayyip Erdogan's status as Turkey's single and unrestrained ruler. AKP-affiliated protagonists for this drastic departure from Turkey's secular and parliamentary traditions, having argued the case in terms of crisis-exposed Turkey's need for stability and governance efficiency, instead engulfed this strategically important country in both a severe economic crisis and – connected – an unprecedented diplomatic conflict with Donald Trump's USA, with conflict issues ranging from the Brunson case all the way to broader strategic issues such as Turkey's procurement of Russian S-400 systems and US deliveries of F-35 jets, alongside with thorny disharmonies over strategy and tactics on the Syrian and Iraqi theatres. It is suggested that as the autumn evolves, there will be evidence that none of Turkey's current crises, nor the US-Turkey disturbances, will be easily and quickly overcome – as rising antiamericanism in Turkey, against economic rationality, and Turkey criticism in the US congress, with mid-term elections approaching, serve to narrow leadership flexibility on both sides.

NÄR DETTA SKRIVS i slutet av augusti 2018 domineras Turkiet-rapporteringen av en till synes eskalerande och inte så lite strategiskt farlig, och tidigare otänkbar, konflikt mellan de Natoallierade Turkiet och USA. Det handlade i sin mest akuta skepnad om en prestige-kamp mellan två egensinniga och impulsiva presidenter med anledning av en amerikansk evangelistisk pastor, Andrew Brunson, och dennes tvååriga häktning i Izmir anklagad för samröre med Erdogans och regimens båda huvudfiender, PKK och Gulenrörelsen. Trump kräver Brunsons (och andra fängslade amerikanska medborgares) omedelbara och ovillkorliga frigivande, och Erdogan – säkert medveten om att åtalpunkterna är utomordentligt svaga – försöker reducera skadan med hedern i behåll och åtminstone någon motprestation att redovisa, om det går.

Och i hägnet av denna absurda konflikt, med utbyten av hård retorik och sanktioner,

hade Turkiet drivits långt in i en allvarlig ekonomisk kris, en kris som dock varit på gång länge och som bottenar i en svårhanterlig händelsekedja med politik och ekonomi, utrikes och inrikes politik, i samverkan.

Just detta akuta konfliktämnes bakgrund och vidare sammanhang – den långa listan över tillväxande turkisk-amerikanska trätömmen, det nyss genomförda regimskiftet i Turkiet, utvecklingen i Syrien, balansgången gentemot Ryssland, m m – föranledde medio augusti åtskilliga bedömare att allvarligt frukta konfliktspiralens irreversibilitet och därmed stora och svårartade konsekvenser i en geopolitiskt utsatt tid. I potten förefanns både Turkiets (ledande) roll i en global trend mot uppkomsten av auktoritära, illiberala regimer och svåra frågor om de geopolitiska konsekvenserna av ett Turkiet på glid bort från den västländska, transatlantiska gemenskapen – i kombination med alla europeiska

bekymmer över Trump-faktorns härjningar i det internationella säkerhetssystemet.

Inledningsvis här en lägesbestämning i dessa avseenden per medio augusti, nedtecknad i stark medvetenhet om hur en skenande utveckling hinner skapa ständigt nya scenväxlingar.

Läget i augusti 2018

Erdogan griper, konsoliderar och är makten

I mitten av augusti avslutades ännu ett (avslutande) kapitel i utvecklingen mot enmansvälde i Nato- och EU-kandidat-landet Turkiet, då det styrande AK-partiet i sin första ordinarie partikongress efter systemskiftet i och med valet dels enhälligt omvalde Recep Tayyip Erdogan som sin Ledare (Reis på turkiska, Führer på tyska), dels beslutade om bemanning av partiets styrande organ – handplockade av ledaren – och i övrigt de formella ändringar i partistatuterna som följer av systemskiftet. Med dessa uttryck för slutlig maktkonsolidering återstår egentligen endast en osäkerhetsfråga för regimen – de lokalval som enligt gällande tidtabell ska ske i mars nästa år och som handlar om den viktiga frågan om makten och kontrollen över de ekonomiskt och politiskt viktiga storstäderna.

Planeringen inför detta präglas av erfarenheten av att dessa storstäder, Istanbul, Ankara, Izmir, Antalya, m fl, faktiskt uppvisade en majoritet för nej till Erdogans författningsändring i folkomröstningen i april 2017. Vi talar alltså, i den meningen, teoretiskt, om Erdogans kvardröjande risk och den sargade oppositionens sista chans. På mycket länge i varje fall.

Och så finns det en till begränsning, den att AKP inte lyckades vinna egen majoritet i parlamentet, så att den presidentiella kontrol-

len över parlamentet tills vidare blir beroende av fortsatt samverkan, såsom skedde i valrörelsen och dessförinnan folkomröstningen, med turknationalistiska MHP som nu kan ställa villkor och utgöra bromskloss utifrån sina turknationalistiska värderingar (vilket bådär illa för särskilt den kurdiska frågan). Ett parlamentsinitiativ till amnestilag av MHP i dagarna, gällande ett brett sortiment som dock inte inkluderar dem som omfattas av den vidlyftiga turkiska terrorlagstiftningen, ger ett aktuellt exempel.

Det finns av olika skäl – statsvetenskapliga och säkerhetspolitiska – anledning att stanna upp vid frågan om den formella makt som Erdogan nu tillskansat sig och de olika etapperna i hans strategiska väg till detta mål. I hart när varje historisk eller internationell jämförelse är denna hans nu uppnådda makt tämligen unik, och detta just i formell, även konstitutionell mening. Detta till skillnad alltså från makthavare världen och historien över som må ha samlat åtskillig även absolut makt men mest de facto och med anspråk på legitimitet grundad på en slags revolutionär situation, en militärkupp, en förlängd ”ad hoc-crazy” eller andra principiella grumligheter. Men i Erdogans fall handlar det, efter folkomröstning och ett val som tycks ha gått (tillräckligt) rätt till vad gäller själva genomförandet, om att inneha författningsreglerad makt utan begränsning befriad från ”checks and balances”. Och det är någonting mycket säreget och ovanligt, och något som alltså en (knapp men dock) majoritet av det turkiska folket gått med på.

Denna majoritet torde bestå dels av dehängivna anhängarna (de islam-nationalistiska anatoliska massorna) och dels av skeptiker angående Erdogans ansvar för vad som skett senaste år som dock för säkerhets skull och/eller av rädsla åker med på bandvagnen. Den brokigt sammansatta och inbördes notoriskt splittrade minoriteten torde som gemensam

nämnare ha ståndpunkten att det i själva verket är ledaren som bär mest skuld och ansvar för alla eländen som drabbat Turkiet. För ena sidan är ledaren lösningen, för den andra är han problemet. Och detta har omvärlden nu att förhålla sig till.

Den oinskränkta makten

Några korta rader om hur Erdogans makt ser ut, per i augusti 2018, i det nu genomdrivna presidentsystemet "a la turca". Det för Erdogan skraddarsydda systemet (oklart förstås vad som händer efter honom, i framtiden) innebär fullständig och inskränkt personlig makt över statens verkställande delar. Premiärministerposten har upphävts och regeringen utnämns nu av och är ansvarig inför presidenten, alltså inte parlamentet. Statsapparaten har efter det konfirmerande valet i juni omvandlats i grunden genom en störtskur av presidentiella direktiv som föreskriver att i praktiken samtliga, av presidenten utsedda, chefer för de olika ministerierna och direktoraten rapporterar direkt till presidenten/presidentkansliet. Huruvida detta förhållande skall gälla också Centralbanken (vars oberoende av regeringsmakten är en knallhet fråga i aktuella ekonomiska kriser) är en fråga som står och väger, och den av svärfar Erdogan utnämnde finans- och ekonomiministern Albayrak har en svår balansgång att gå, mellan politik (svärfar) och ekonomi (marknaden).

På rättstatsområdet gäller att presidenten dels själv och dels via sin kontroll över parlamentet har tillskansat sig den helt dominerande utnämningssmakten och därmed kontrollen. Parlamentets roll har reducerats rätt radikalt, och så länge presidentens parti kontrollerar parlamentet kan konstateras att de nu 600 ledamöterna är skäligen maktlösa, annat än som diskussionsklubb och maktdekoration. För misstroendeförklaring/riksrätt

gentemot presidenten ställs så höga krav att den i praktiken är illusorisk och utsiktslös – i varje fall så länge presidenten/partiledaren kontrollerar partiet som kontrollerar parlamentet och de högsta judiciella organen. Och vad gäller försvarsmakten (TSK) så styrs den i det nu operativa systemet av försvarsministern (före "ÖB" Hulusi Akar!) som rapporterar till presidenten. Liknande för polisväsendet och underrättelseväsendet.

Detta om statsmakten. Tillkommer så förhållandena för civilsamhället, medier och ekonomin. Vad gäller civilsamhället och floran av icke-statliga organisationer liksom medierna, traditionella som sociala, råder som bekant sedan länge ett terrorbekämpningsmotiverat undantagstillstånd som inneburit en katastrofal kräftgång för rättsstatlighet och demokratiska fri- och rättigheter som i sin tur allvarligt belastat Turkiets relationer med speciellt EU. EU som nu har att konstatera (såsom uttryckligen skedde vid det sista bulgariska rådsmötet i slutet av juni) att perspektiven för Turkiets medlemskapsaspirationer inte längre är en fråga om långsamt och mödosamt framåt utan fort och dramatiskt bakåt. Regimen och regimen närstående kretsar uppges nu kontrollera minst 90 procent av mederna, och de få som fortfarande verkar och vågar kritisera regimen (trots tusentals processer mot personer som "förolämpat presidenten"!), som *Cumhuriyet*, löper allvarlig risk att både stängas och synas objektivt snarast tillgodose regimen behov av att manifestera repressiv tolerans, med en blinkning västerut.

De två åren av undantagstillstånd efter kuppöversöket, nu ersatt av en permanent lag med i praktiken oförändrad innebörd, har accelererat och formaliserat tillkomsten av ett samhällsklimat som underlättar auktoritär – eller totalitär – maktutövning. Och på ekonomins område gäller om man bortser från nuvarande kris och dess hantering att

regimen till följd av senare års utveckling, inklusive konfiskationer i terrorbekämpningens svallvågor och storföretagares pragmatiska anpassning till maktens vindar, nu kontrollerar en betydande företagsvolym.

Det är alltså långt ifrån bara statsmakten som kontrolleras av regimen och presidenten personligen utan också väsentliga delar av samhällslivet, en följd av både maktspelet, det som beskrivs som kriget mot de olika terrorhoten och regimen och presidentens vilja och avsikt att omvandla det turkiska samhället i islamistisk riktning. En viktig komponent i talet om ”det nya Turkiet”, det Erdogans Turkiet som – senast i samband med republikens 100 års-jubileum 2023 – skall ersätta den sekularistiske och västinriktade Atatürks Turkiet.

Permanens och oföränderlig, och/ men ”legal”

Det skall här tilläggas: dels att formaliseringen/konstitutionaliseringen av Erdogans makt, byggd på principen om folkvaldhet, ändå gör det vanskligt för den västliga omvärlden att kritisera maktutövning och förekommande maktmissbruk – det som sker är ju ”lagligt” och önskat/beslutat av en folkmajoritet, dels att maktens omfattning (och ”laglighet”) gör det omöjligt att inom överskådlig tid med demokratiska och lagliga medel åstadkomma politisk ändring och dels att systemskiftet innebär ett mått av permanens. Ledaren Erdogan kan enligt den nya författningen sitta i först fem år, efter val i ytterligare fem och därutöver ytterligare tid om han behagar utnyttja sin befogenhet att utlysa undantagstillstånd och/eller nyval. 64-åringen, som redan styrt Turkiet i 16 år och hunnit tillvänja nya generationer om sina anspråk på omistlighet, kan såtillvida se fram mot en tryggad ålderdom i orubbat bo, om blott hälsan står honom bi.

Om vägen dit eller hit till den alltså absoluta makten (över regering, parti, parlament, rättsapparat, försvarsmakt, statsförvaltning, medier m m), finns förstås mycket att säga, och en del intressanta historiska jämförelser att göra för den som har tid, utrymme och ork. Hur är det möjligt för en ledare – om än med folklig appeal – att manövrera sig fram till en så enastående maktposition? Här finns endast plats att erinra om de viktigaste och senaste hållpunkterna:

- parlamentsvalet 2011, där AKP skördade frukterna av kampen åren före mot de kemalistiska försvarslinjerna i samarbete med den senare terrorstämplade Gulen-rörelsen,
- arabvårens konsekvenser för läget i grannlandet Syrien, krossandet av Gezi Park-revolten och den begynnande öppna fiendskapen med sunnikonkurrenten Gulen 2013,
- valdramatiken 2015, juni respektive november, parallellt med det återupptagna kriget mot PKK och den djupnande involveringen både i Syrien och Irak,
- bombattentatens och det misslyckade kuppöversöket 2016 med efterföljande undantagstillstånd och utrensningsskampanj,
- uppgörelsen med MHP om en folkomröstning om införande av presidentsystem 2017 – och så valet denna sommar och efterföljande presidentiella konsolidering.

Ett politiskt och samhällsklimat, medvetet skapat, av fruktan och polarisering, och mobilisering av de egna, har tillsammans med Turkiets långa tradition av demokratiskt underskott och auktoritära tendenser gjort det möjligt. Detta sagt i all korthet.

I augusti 2018 öppnar sig alltså ett nytt, okänt och ovisst skede, med all makt, men också allt ansvar, lagd i händerna på en slitstark person med stark dådkraft och stora ambitioner. Frågan nu är hur detta begynnande nya Turkiet, som fortsätter att ligga där det ligger i korsningen öst-väst och nord-syd, ska passa in i ett förändrat och föränderligt internationellt ekonomiskt och säkerhetspolitiskt system. Det handlar om ett ekonomiskt fortsatt västberoende Turkiet som dock, i en process av action-reaction, hamnat i vansklig riskexponering i både Syrien/Mellanöstern, förhållandet till EU och – geostrategiskt mest dramatiskt och il-lavarslande – gentemot allianspartnern USA i Trumptappning och balansgången mellan USA/Nato och Ryssland.

Turkiet-USA – reparablett eller irreparablett

Medio augusti var alltså en osannolik och sanslös konflikt mellan de allierade USA och Turkiet den helt dominerande dramaturgiska följetongen, inte minst genom kopplingen mellan denna konflikt och Turkiets ekonomiska kris. Varje enskilt twitter från president Trump, följt av vredgade antiamerikanska proklamationer av kollega Erdogan, inverkade omedelbart på den turkiska lirans fallhastighet.

Ännu i skrivande stund är det ovisst om och hur den akuta frågan om den fängslade pastor Brunsons (ovillkorliga, alternativt villkorade) m fl frigivande ska lösas, genom någon form av ”deal”/kompromiss, eller genom att Erdogan ger upp eller backar tillbaka från sin ambition att oaktat de ekonomiska konsekvenserna ”stå upp mot” Trump och USA. Omvärlden, och inte minst Trumpbekymrade regeringskretsar i EU-kretsen, kunde förskräckas över Brunson-fallet som manifestation av att frågor av geopolitisk

betydelse nu tycks styras av egensinniga självhärskares personliga prestige bortom all etablerad diplomatisk finess, en konflikt där båda parter inte drar sig för att använda maktspråk, med destruktiva konsekvenser.

Trump, ivrigt påhejad av evangelikanske vicepresidentens Pence och med visst stöd i tilltagande Turkietkritiska kongresskretsar, hade tappat tålmodet och förhandlingsviljan och ville tvinga fram en erdogansk kapitulation. Han inbjöd därmed inte bara till erdogansk hårdhudad motretorik och -praktik till anhängarnas upphetsade förtjusning utan vann också viss sympati i annars starkt Turkiet-kritiska EU-kretsar liksom i vilsna oppositionskretsar. Sanktioner utbyttes – en högst remarkabel sak, eller innovation – Natokollegor emellan. Ytterligare uppiskad antiamerikanism i den turkiska politiska kulturen synes samvariera med en ytterligare förgrovning av nuvarande amerikansk (trumpiansk) utrikespolitik med sikte måhända på höstens mellanårsval och en särdeles trängd presidents behov av godbitar till väljarbasen. För Turkiets regimkritiker på hemmaplan och utomlands är det smärtsamt att åse hur en amerikansk president satsar allt på en pastorlig symbolfigur och samtidigt synes ignorera alla de tusentals, inklusive utländska/amerikanska medborgare, som på lika upprörande svaga eller obefintliga grunder får sitta månader och år i trånga turkiska fängelser.

Men oavsett hur just denna konfliktfråga till sist eventuellt avvecklas, Brunson-saken – om än viktig genom att spä på lirans dramatiska störtdykning och genom att till synes ha ändrat Trumps hållning från avvaktande Turkiet-vänlig till stridslysten kritiker beredd att ta i med hårdhandskarna utan hänsyn till institutionella konsekvenser – är trots allt blott toppen på isberget av mångfaldiga konfliktämnen. Listan över konfliktladdade frågor har tillväxt sedan en tid, med

rötter i tidigare skeden av permafrost, som Cypern-saken 1974 och Irak-ärendet 2003.

Mycket av relationsproblemen har som vi sett att göra med den extremt komplicerade Syrien-hanteringen, men den prestigelåsta Brunson-affären och ryktena om diplomatisk kohandel hade mer att göra med en annan, parallell konfliktutveckling – även om allt hänger samman i en övergripande problemskalering.

Trump försöker nu i augusti 2018 använda all sin makt, inklusive internationellt kännbart handelskrig med spridningsrisker, för att tvinga Erdogan att villkorlösst släppa Brunson och även övriga 20-talet amerikanska medborgare. Erdogan å sin sida har i flera år försökt tvinga eller pressa USA att dels utlämna ledaren för ”FETÖ”, Fethullah Gulen (boende i Pennsylvania sedan flykten 1999), något som först Obama och sedan Trump vägrat på formaljuridiska grunder, dels gå turkiska regimintressen till mötes i Halkbank-fallet. Det senare gäller den bankdirektör som fängslats och dömts i USA för sin och bankens roll i att kringgå amerikanska sanktionsåtgärder mot Iran. Fallet riktar ett anklagande finger även mot dåvarande premiärministern Erdogan (korruptionsdramat 2013 som ledde till fiendskap mellan erdoganister och gulenister i stat och samhälle) och kan leda till ett vitesbelopp för Halkbank som kan bli förödande för redan utsatt turkisk ekonomi och bankväsende. Pastor Brunson hade alltså, efter två svåra i turkisk fångenskap, hamnat i en säregen dragkamp och gisslansituation. Huruvida detta förhållande hjälper eller stjälper honom får vi se.

Syrien, Idlib, och den kurdiska dimensionen

Och så är det Syrien, och i andra hand Irak, bådaddera berörda av Erdoganregimens

turknationalistiska kamp mot det man uppfattar som kurdisk separatism/nationalism. Och bådaddera kopplade till de turkisk-amerikanska mellanhavandena genom USA:s fortsatta prioritering av kampen mot IS och nya prioritering av tillbakapressandet av Iran. I slutet av augusti 2018 tedde sig situationen och utvecklingen i det sista rebellfästet i västra Syrien, Idlib, tillika den sista reellt existerande av de sk de-eskalationszonerna som Turkiet, Ryssland och Iran framförhandlat i Astana-processen, som särskilt ominös för den riskfyllda turkiska säkerhetspolitiken. Men i de amerikansk-turkiska förbindelserna var det än viktigare vad som skedde och skulle ske i de områden och avseenden där turkiska och amerikanska intressen kolliderar, nämligen de där den kurdiska frågan står i centrum manifesterad av geografiska namn som Manbij, Al Bab och Afrin i norra Syrien.

För Turkiet har Syrien-politiken efterhand allt tydligare handlat om att i första hand prioritera förhindrandet av att PKK-släktingen YPG i hägnet av kampen mot IS förmår/tillåts upprätta en autonom statsbildning längs gränsen (vilket skulle allvarligt försvåra Ankaras kamp mot PKK på andra sidan gränsen). Därav hittillsvarande militära operationer in i Syrien, ”Euphrates Shield” och ”Olive Branch”. Andrahandsmålet har varit att störta Assad-regimen, eller (såsom läget och det turkisk-ryska samarbetet sedermera utvecklats) i varje fall förhindra en total Assad-seger i det ursprungliga inbördeskriget. USA började med en anti-Assad hållning, fortsatte med en hård prioritering av kampen mot IS och en satsning på sekulär-kurdiska YPG/SDF i den kampen. Nu vacklar man mellan å ena sidan Trumps deklarerade vilja att militärt lämna Syrien, å andra sidan Pentagons krav på fortsatt militär närvaro (och därvid fortsatt kurdsamarbete) med tanke på kvardröjande IS-hot och samtidigt

Trumpadministrationens Israelvänliga strävan att pressa tillbaka Iran och pro-iranska krafter som libanesiska Hizbollah i Syrien.

Uppenbarligen finns i denna mål- och prioriteringsdisharmoni mellan de båda Natoländerna en ännu svårtydd och svårhanterlig rysk faktor, det faktum att både Turkiet (Astana m m) och USA (Helsingfors m m) har att förhålla sig till faktorn Putins Ryssland som problem och/eller tillgång. Frågan, en av många, var i slutet av sommaren 2018 i vilken utsträckning den ryska faktorn skulle entydigt leda till samarbete och/eller konflikt mellan de båda Natoländerna, givet Rysslands sedan hösten 2015 faktiska militära och diplomatiska dominans i Syrien, och Mellanöstern i stort.

Den strategiska mardrömmen

För Erdogans Turkiet, som under senare år av både inrikespolitiska och regionalt säkerhetspolitiska skäl (givet alla risker och bedömda möjligheter som arabvåren och Syrienkrisen blottlagt) sökt agera med kraftspråk utifrån egen agenda och egna prioriteringar, framtonade mot slutet av sommaren ett allvarligt hotscenario att Turkiet trots och på grund av dessa satsningar i ombudskriget skulle komma att stå som förlorande part i det intrikata maktspelet mellan amerikanska, ryska, iranska, israeliska och "assadska" (m fl) intressen i en slags slutuppgörelse, post-IS. Den turkiska strategiska mardrömmen vad gäller Syrien har ju i årtal varit att krisen utmynnar i att både Assad sitter kvar i orubbat bo som ledare i ett återsamlat Syrien och kurderna med amerikanskt och kanske även ryskt stöd ska få tack för insatserna mot IS genom att tillerkännas någon form av autonomi i norra Syrien. Om hur det går med detta är omöjligt att sia i skrivande stund, men uppenbart är att

anti-amerikanismen i Turkiet med Erdogan som hejklacksledare funnit rik näring i upplevelsen av att först Obama och nu Trump envist fortsätter att samverka med en kraft i Syrien som Ankara stämplar som terroristisk och dödsfiende. Och denna regimskapade opinionsstorm begränsar i sin tur den ansvariga ledningens/ledarens möjligheter att backa och kompromissa.

Samtidigt noteras i Washington alla de steg som (det energiimportberoende) Turkiet på senare år tagit för att närma sig Ryssland och då utöver kopplingen till den syriska dramaturgin. Närmandet har skett både som medvetna motdrag mot i Ankara upplevt amerikanskt kallsinne, snudd på fientlighet, gentemot den turkiska agendan/det turkiska särintresset. Men det har också, i nästa steg, handlat om ett ökande beroende av Moskva som konsekvens av tidigare steg. Militärgeografi, ekonomi och energiförsörjning har alltid framtingat en särpräglad, specifikt turkisk Rysslandspolitik, en särskild typ av avvägning mellan "avskrekking" (Nato) och "beroligelse".

Men den senaste utvecklingen har – efter krisen i november 2015 kring nedskjutningen av det ryska stridsplanet – tippat denna avvägning till förmån för det senare som både vilja och tvång. Därav, tillsammans med många "mjukare" beslut inom områdena ekonomi och energiförsörjning, det nyss bekräftade beslutet att införskaffa två batterier av det ryska luftvärnssystemet S-400 (med option även på efterföljaren, S-500), trotsande tilltagande Nato- och amerikanska protester med tanke på de kännbara allianskonsekvenserna. Och därav växande krav i amerikanska kongressen att i så fall avbryta den redan inledda leveransen av F-35 planen, oaktat att Turkiet medverkat och medverkar i projektet som partner, med inbyggda risker för leveransen till andra partner.

Eskalerande sanktionshot

Sanktionshot mot allianspartnern Turkiet sjuder alltså i amerikanska politiska miljöer på flera plan och sakområden. Brunson-ärendet har redan nämnts och är redan igång. Tillkommer både leveransstopp och sanktionsplaner i fråga om ärendet S-400, och så Halkbank-ärendet. Och action-reaction med användande av tariffvapnet, och riktade sanktioner mot enskilda ministrar, en oroande sak även i ett bredare internationellt perspektiv. Tillkommer också en växande kritik i amerikanska kongressmiljöer mot den alarmerande MR-situationen i Erdogans Turkiet. Återigen, hur denna onda spiral skall kunna avbrytas går inte att förutsäga när detta skrivs. Samtidigt framskyftar, paradoxalt kan man tycka, en ny trend eller möjlighet. Erdogans Turkiet i sin särart och EU och enskilda EU-länder numera har fått en slags gemensam intresseplattform i intesamma men likalydande och delvis sammanfallande problem med ett USA styrt av en impulsiv och svårförutsägbar president som tycks sätta en ära i att ifrågasätta och motverka etablerade internationella/transatlantiska spelregler.

Så, med all respekt för pastor Brunson och övriga amerikanska medborgare i turkiska fångelser, det handlar egentligen om så mycket mer än ett enskilt konsulärt ärende. I detta ligger en stark problematisering av rubrikfrågan om huruvida den amerikansk-turkiska krisen är reparabel, eller möjligen irreparabel, i så fall med stora säkerhetspolitiska konsekvenser. Men också ekonomiska. Helt övertygande och sannfärdig var säkerhetsrådgivare Bolton nog alltså inte när han i slutet av augusti uttalade att ”bara turkarna släpper Brunson så kommer den turkisk-amerikanska krisen att lösas omedelbart”.

It's the economy, stupid

Krisen med USA medverkade till att göra en allvarlig ekonomisk kris akut.

Den turkiska liras värde gentemot dollarn var vid årsskiftet 2017/18 3,79, i slutet av augusti hade den rutschat ner till dryga 6, alltså en värdeförlust på närmare 40 procent, samtidigt med en inflation som passerat 15 procent på väg mot 20, en stagnerande tillväxt och en ett rekordstort bytesbalansunderskott (m fl indikatorer), sammantaget en risk för politiskt ohanterlig ekonomisk kollaps som kräver politiskt svåra men ekonomiskt nödvändiga åtgärder. Det framstår som något av ett mirakel att Erdogan lyckades mobilisera sina väljarmassor till ännu en tydlig seger, i ett uppenbarligen hyggligt korrekt men inte rättvist val, givet de ojämlika förutsättningarna och undantagstillståndet, trots att dessa väljare rimligen borde ha påverkats i regimkritisk riktning av de ekonomiska umbäranden de utsattes för redan då, under vintern och våren fram till valet.

Det säger något viktigt om Erdogans väljarmagnetism och det klimat av revolutionär hängivenhet respektive fruktan och motståndarjakt han skapat att han och hans närmaste lyckades få valet att handla om annat, såsom kampen mot terrorismen i dess olika mer eller mindre trovärdiga skepnader och internationella aktörers försök att knäcka Turkiet ekonomiskt (där man, som det heter, tidigare försökt politiskt och militärt!).

För Erdogans horder av anhängare måste det vara märkligt att tänka tillbaka på de goda åren då regimens västtillvända och IMF-hörsamma politik lyfte de turkiska massorna ekonomiskt och socio-kulturellt, och jämföra med den knapphetens och ovisshetens kalla stjärna som lyser nu.

Den aktuella turkiska ekonomiska krisen, den som accelererats av sommarens akuta kris med Washington, har sin bakgrund i dels

det energifattiga Turkiets beroende av olje- (främst Iran) och gasimport (ca 60 procent från Putins Ryssland), dels historiken med en popularitetsivrande regims hårda satsning på tillväxt finansierad genom (tidigare skedes generösa) lån utomlands, i dollar, genom penningplaceras förkärlek för att placera ”heta” (kortfristiga) pengar i ”emerging markets”, och genom särskilt europeiska investerares vilja och förmåga att placera investeringar i det strategiskt belägna Turkiet. Och genom amerikanska Federal Reserves lågräntepolitik efter finanskrisen 2008.

Om bytesbalansunderskottet varit ett kroniskt problem under lång tid, så har den nuvarande krisen utlösts av en spiral där det ena gett det andra. Brist på stabilitet och rättsstatlighet har minskat lusten hos investerare, den sunniislamska politiseringen av ekonomin har efterhand gjort det allt svårare för dugliga finanspolitiker som Babacan och Simcek att parera med räntehöjningar och försvara Centralbankens oberoende och Turkiets vilja och förmåga att spela med i det internationella kapitalistiska systemet. De upprepade valen i Turkiet under perioden 2014–18 har skapat osäkerhet om landets färdväg, regimens storsatsning på tillväxt genom den expansiva byggindustrin och på de prestigeladdade ”megaprojekten” (flygplats, kanal, broar, motorvägar, o s v) har skapat obalanser. Och lirans fall har sedan överlagrats de avsevärda strukturproblemen och accelererat ytterligare valutafall, inflation, bytesbalansunderskott, arbetslöshet, utlandsskuldssättning, o s v.

Disharmoni mellan ekonomi och politik

Den fråga som nu, i slutet av augusti, tornar upp sig gäller sambandet mellan politik och ekonomi, ytterst frågan om Turkiets styrbarhet under rådande förhållanden av

enmansvälde i förening med stor utrikespolitisk utsatthet och riskfylldhet. Hur ska Erdogan, som har all makt i Turkiet men inte kontrollerar det internationella, USA-dominerade kapitalistiska systemet, kunna lösa de ackumulerade ekonomiska problemen, utan att uppge väsentliga delar av sin maktposition och sina maktambitioner? Frågan exemplifieras av det hypotetiska fallet där Turkiet tvingas begära stödprogram av IMF och (den USA-dominerade) Valutafonden som motprestation och villkor begär att Turkiet ska kyla ner den överhettade ekonomin genom hårda åtstramningsprogram, garantera Centralbankens oberoende och återupprätta rättsstatligheten liksom mediernas frihet.

Uppenbart är med andra ord att politik och ekonomi inte går ihop i dagens Turkiet, och att den onda spiralen knappast kan brytas om Turkiet i en process av action-reaction hamnat i konflikt både med EU, där de viktigaste investerarna och export/importmarknaderna finns, och med USA, som dominerar det globala finansiella systemet. Och med marknaden.

Erdogan och hans då nybildade part AKP kunde gripa makten till följd av Turkiets förra allvarliga ekonomiska kris 2001 som skakade landet och diskrediterade den tidens etablerade partier. Han kunde sedan långtidsparkera vid makten med stöd av den ekonomiska framgångssaga som sedan, under det första decenniet, följde. Därefter, och särskilt då från och med de politiska krisåren 2013–15, har följt en ekonomisk stagnationsperiod med i stort sätt oförändrad BNP per capita sedan 2010, och så den akuta krisen nu, med hotande kollaps och de stora frågorna om hur en auktoritär enmansregim – som orsaksförklarar genom att skylla på en illasinnad omvärld snarare än egna tillkortakommanden och korrige-

ringsbehov – ska kunna ta sig ur krisen, och ändå bibehålla (den absoluta) makten. Saken kan också uttryckas som att Turkiet länge framstod som en globaliseringens förmanstagare. Så icke längre, också att döma av globalekonomiska trender i förhållande till ”emerging markets” och amerikanska Fed’s nu aktuella räntehöjningspolitik, och av Turkiets fortsatta energiimportberoende och därmed sårbarhet för uppåtgående pristrender vad gäller olja och gas.

Så ”it’s the economy, stupid!”, som Bill Clintons kampanjmakare den gången sade.

Perspektiven framåt

Läget i augusti i sammanfattning

I texten hittills har alltså rådande perspektiv i slutet av augusti sammanfattats, med tonvikt på de förhållanden som vid denna tid dominerat rapportering och analyser beträffande Erdogans ”nya” Turkiet. Och då dominerar ofrånkomligen en bild av akut kris, instabilitet, och ovisshet, trots – eller tack vare – allt det som i Turkiets AKP-kretsar hävdats om presidentsystemets nödvändighet för att skapa stabilitet och politisk effektivitet. I texten har fortlöpande klargjorts att det handlar om att fånga in ett rörligt mål i en snabb utveckling med oförutsägbar även nära framtid, läget såsom det tedde sig i slutet av augusti 2018.

I detta augustiläge dominerade som vi sett dels Erdogans och det nya presidentsystemets slutliga implementering, efter folkomröstning, val, störtskuren av presidentiella direktiv och lagändringar, alla med det gemensamma syftet att tydligt underställa hela den civila och militära statsapparaten presidentens personliga styrning – och slutligen AKP-kongressen med formellt och enhälligt omval av Erdogan som partiledare och därmed kontrollmakten

även över (det konstitutionellt reducerade) parlamentet.

Återstår av inskränkningar i det i vår tid och vår del av världen unika personliga enväldet endast tre moment, hanteringen av det utestående lokalvalet (med den ytterligare chans som detta teoretiskt ger oppositionen), hanteringen av det mått av beroende av valallianspartnern MHP (”de grå vargarna” i tidigare tappning) i och med att AKP knappt förlorade sin egen majoritet, och så det utrymme som den nya författningen teoretiskt ger för en parlamentsmajoritet, och därefter en författningsdomstolsmajoritet för att väcka riksriksåtal. Med Erdogans kontroll över parlamentet och utnämningmakten över författningsdomstolen kommer detta dock inte att hända. Och frågorna som öppnar sig nu är hur Turkiet, därtill med fortsatta utrensningar, skådeprocesser och MR-övergrepp, ska låta sig styras på detta märkliga sätt. Ett uppenbart samband finns mellan denna politiska utveckling i Turkiet och Turkiets nu akuta problem både med ekonomin och med omvärlden. Det skaver rejält mellan ekonomi och politik, och mellan inrikespolitik och utrikespolitik.

Återgång till status quo ante knappast tänkbar

Hur och när den skenande, mångfacetterade krisutvecklingen i relationen mellan de Natoallierade USA och Turkiet kommer att utvecklas eller avvecklas går inte att ens gissa när detta skrivs i slutet av augusti. Grundtipset att en återgång till status quo ante knappast är möjlig även om Erdogan till sist blinkar och släpper pastor Brunson (och övriga fängslade amerikaner) med eller utan amerikanska motprestationer i en deal har naturligtvis sin grund i att konfliktytan är mycket större och bredare än det enskilda om än starkt prestigeladdade konsulära Brunson-ärendet

– Syrien, Halkbank, S-400, F-35, Jerusalem, Iransanktioner, Rysslandssanktioner, Cypern m m, listan är som sagt lång. Och anti-amerikanismen i Turkiet och Turkiet-kritiken i USA har nu tillväxt på ett sådant sätt att ledarna får svårt att backa och kompromissa även om endera eller båda skulle vilja det av realpolitiska skäl.

Och så ekonomin. I en numera intensiv internationell Turkiet-debatt figurerar understundom spekulatören att den ekonomifaktor som per 2001 förde Erdogan och AKP till makten och som under de första framgångsåren föranledde tacksamma anatoliska massor att hjälpa Erdogan att konsolidera makten och till sist göra den absolut nu i stället kan bli den faktor som knäcker regimen. Ingen kan dock säga hur detta konkret skulle gå till, givet att Erdogan-styret under lång tid framtvingat en systemanpassning som är svår att rubba och nu uppnått en status av permanens och oföränderlighet för alla och envar att förhålla sig till. Att Erdogan skulle avgå till följd av en ekonomisk kraschlandning är en otänkbarhet, givet maktens art och grad och maktkonsolideringens hårdhanta metoder. En ekonomisk verklighetsanpassning må vara nödvändig, men den försvaras av det nu gällande politiska systemets bärande berättelse om att roten till alla ekonomiska bekymmer är en i grunden fientlig internationell finansmarknad under Trump-amerikansk ledning, en berättelse som å andra sidan utgör omistlig del av regimen stödmobilisering. Å andra sidan står det klart för Merkel, Macron och många andra ledare i och utanför Europa att en turkisk ekonomisk kollaps vore ett starkt önskat steg in på okänd och farlig mark.

Alla, inte minst får man förmoda Erdogans svärson och nyutnämnde ekonomi- och finansminister Berat Albayrat, inser nog att det är helt ohållbart för ett land att ha en valuta i till synes fritt fall, en hög och stigande

inflation, en hög utlandsbelåning, ett stort bytesbalansunderskott, hög arbetslöshet, m fl indikatorer som blinkar rött – även om tillväxtsiffrorna är fortsatt rätt höga och megaprojekten fortsätter att prioriteras. Qatar (som nyss utlovat mångmiljardlån av oklar tillgänglighet i relevant närtid) och Kina kan möjligen skynda till viss undsättning, och Ryssland kan kanske något sänka priset på den oundgängliga gasen under Svarta havet, men räddningen och vändningen finns väsentligen i Europa, och USA, om den (räddningen) finns. Det kommer att storma om den turkiska ekonomin länge, det framstår som en relativt säker nettoprognos.

Ekonomer konstaterar nu att av världens sk ”emerging markets”, som Brasilien, Sydafrika, Indien och Mexiko och andra, så sticker Turkiet numera ut som det land som har särklassigt störst maktkoncentration i en mans händer och sämst status vad gäller rättsstatlighet (Rule of Law) och medborgerliga fri- och rättigheter. Turkiet, i ett tidigare skede en av de aktörer som gynnats av globaliseringen, riskerar nu att i stället framstå som sämst i klassen när det gäller att manövrera framgångsrikt på den globala kapitalismens villkor.

Sammantaget: givet den nya turkiska enmansregimens rätt alarmerande problem bara månaderna efter valet i juni, problem både med sig själv, med omvärlden, i Syrien och annorstädes, och med ekonomin, så framstår Turkiet i dagens värld som en stor geostrategisk osäkerhetsfaktor. Detta får betydelse både för den ekonomiska världsordningen, för EU och för Nato.

Alternativa konsekvenser

Nu blickande framåt – så gott det nu går – kan man ur den föregående lägesbeskrivningen extrahera några särskilt viktiga spår och determinanter.

Det låsta och permanenta systemskiftet

Först bör därvid åter understrykas det långsiktiga och låsta i det systemskifte som genomförts i Turkiet. Ledaren har timat sin maktkonsolideringsprocess skickligt genom dels sitt sätt att utnyttja kuppförsoket 2016, dels att i det skapade samhällsklimatet och smart alliansbygge (med MHP) lyckas baxa igenom folkomröstningen. Därefter har han parallellt med upphetsande Syrienpolitisk ”brinkmanship”, fortsatt förlängt undantagstillstånd ända in i kaklet med president- och parlamentsvalet och i och med segern där steget från makt de facto till makt de jure och sommarens fortsatta steg för att tekniskt och institutionellt implementera systemskiftet och maktövertagandet. Det utestår och förestår som nämnts ett kompletterande kommunalval – mars 2019 enligt gällande tidtabell som dock kan ändras genom presidentiellt beslut och lydlig parlamentskonfirmation – och visst är och förblir makten över storstäderna viktig på många sätt och kommer att föranleda mycket politiskt kannstoperi framöver.

Men även om det mycket osannolika skulle inträffa, att den demoraliserade oppositionen skulle lyckas återta terräng, i Istanbul eller Ankara eller Izmir, så ändras inte den stora bilden, att Turkiet som land och stat under lång framöver styrs och kontrolleras av en person, president Recep Tayyip Erdogan, Och lång tid betyder alltså först fem år, därefter ett nytt val som blir mer eller mindre ceremoniellt, fikonlövsaktigt, beroende på oppositionens överlevnadsförmåga under de nya villkoren. Och så ytterligare fem år, som kan bli mer om den allsmäktige presidenten finner för gott att utnyttja ett eller flera av de maktinstrument som den nya författningen tillhandahåller, såsom nyval och/eller undantagstillstånd.

Och med denna tidshorisont, och den nya maktstrukturen på plats, är det svårt att se hur en förändring skulle kunna ske, ens om ekonomin kollapsar eller utrikespolitiken havererar, eller om konflikten med USA fortsätter att eskalera. Resurser finns på plats att slå ner gatuprotester och andra former för folklig revolt i det delade turkiska samhället, oppositionen saknar kraft och samordnande ledning och försvarsmakten – f ö på väg mot att bli en yrkesarmé – är numera hårt tjudrad vid den politiska maktens mast.

Maktutövningens nästa steg – förstärkt repression eller anpassning?

Sedan detta konstaterats uppstår likväl frågan om den kommande erdoganska maktutövningens karaktär: ytterligare förstärkt offensiv repression eller försök trots allt till mer pragmatisk anpassning till i första hand ekonomiska realiteter? Den frågan bör ställas med utgångspunkt i hur bilden ser ut i dagsläget, utrensningsskampanjens rent siffermässiga dimensioner, sådana de redovisas, främst av exilnätsiten ”Turkey Purge”, alltid med viss oklarhet om vilka fall som är kopplade till kuppförsoket och dess motkampanj i hägnet av undantagstillståndet och dess 31 olika dekret, och vilka som mer allmänt hänför sig till regimmotståndarkretsar, kurdiska och andra. Det rör sig hursomhelst om svindlande höga siffror, enligt ”Turkey Purge” (2018-07-22) mer än 170 000 som avskedats, över 141 000 som häktats, 80 000 som arresterats, över 6 000 akademiker som förlorat sina jobb, över 3 000 universitet och skolor som stängts, över 4 000 åklagare och domare och över 10 000 militärer som avskedats, 190 medie företag som stängts, över 3 000 journalister som arresterats, o s v, o s v.

Det faktum att omfattande utrensningsteg tagit även efter maktskiftet och att regimen explicit uttalat beslutsamhet att även framöver fullfölja det man kallar ”kampen mot terrorismen” och att jakten mot PKK- och gulenistiska motståndare ska ske även utomlands (exempel på ”targeted killings” av PKK-folk och kidnappningar av gulenister i omvärlden föreligger som vi sett), indikerar att enmansregimen i Turkiet förvisso avser att förbli offensiv och oförblommerat repressiv. Detta i sin tur indikerar ytterligare problem i Turkiets bilaterala relationer särskilt med västvärlden, med ständigt tillkommande fall av turkiska utvisningskrav. Och måhända kidnappningsincidenter, och mystiska mordfall.

Mycket av detta återgår förstås till dramatiken och mystiken kring kuppförsoket i juli 2016, denna händelses centrala roll i den bärande turkiska regimberättelsen och regimen nästan besinningslösa hårdexploatering av kuppförsoket som en slags ideologisk grundbult i det revolutionära nya statsbyggandet. Och ängsliga åklagare och domare, många nu snabbrekryterade för att täcka bortfallet av de utrensade, tenderar att närmast överträffa maktens och ledarens förväntningar i de ständigt, fortsatt pågående rättegångarna mot kuppmissstänkta och andra misshagligheter. Under fortsatt debatt till och från om dödsstraffets återinförande krävs respektive utdöms livstidsstraff i parti och minut.

Dessa inre politiska förhållanden kan naturligtvis inte undgå att både prägla och samvariera med Erdogan-regimens skiftande och ibland motsägelsefulla utrikesagenda. En regim som trots sin konstitutionsförankrade allsmäktighet upplever sig som (eller påstår sig) ständigt stressad och pressad av fiender som måste jagas, som dväls i en notorisk konspirationsteoretisk krisatmosfär och som ständigt känner sig missförstådd och motarbetad av en illasinnad omvärld med ombud

på hemmaplan, en sådan regim kan inte undgå att göra umgänget med andra länder än mer komplicerat än vad som dikteras av ”objektiva” nationella intressebeträffningar.

Dragkampen mellan Turkiet, Ryssland och USA – och Nato

På lite sikt handlar konflikten med det allierade USA mindre om fallet Brunson m fl fånglade amerikaner och andra politiska prestige- och symbolfrågor och mer om de större insatserna inom ramen för den trilaterala dragkampen mellan Ryssland, Turkiet och USA om i första hand den slutliga handläggningen av Syrienkrisen. Den syriska krisen har som vi vet mångahanda aktörer, intressenter, prioriteringar, frontavsnitt, konfliktnivåer och konfliktaspekter – inklusive specifikt turkiska mål, medel och risker – men i slutet av augusti 2018 tornade en särskild prövning upp sig för Turkiet med fokus på Idlib i nordvästra Syrien intill Hatay-provinsen i Turkiet. Just den aktuella delkrisen hade mindre bäring på den turkisk-amerikanska relationen direkt, men desto mer indirekt eftersom den kunde bli avgörande för det turkisk-ryska samarbetets överlevnads- och utvecklingsmöjligheter, i förekommande fall som alternativ till USA och Nato. I vilken utsträckning det nu accelererande och breddade samarbetet mellan Turkiet och Ryssland trots intresseskillnaderna i Syrienkrisens grundfrågor (Assadregimens vara eller inte vara, kurdfrågan), kommer att bevaras och konsolideras i samband med Idlib-dramatikens upplösning, parallellt med utfall och konsekvenser av S-400-krisen, lär vi få veta mer om under höstens, en av allt att döma het hösts, gång.

Turkiets dilemma, och Natos

Samtidigt är och förblir det Turkiets dilemma att ett närmande till Ryssland inte kan bli ett

fullödigt och adekvat svar på ett existentiellt bekymmer med USA, det tillåter inte ekonomin. Därav aktuella trevare från Ankara i riktning Europa, särskilt Berlin, Paris och London snarare än Bryssel. Det är trevare om europeiska ledares stöd och införståddhet i en gemensam plattform av bekymmer med Trumps rallarsvingar såsom det större problemet, större än den i och för sig djupa klyfta som annars öppnat sig mellan EU/Europa och Erdogans Turkiet. Inte minst privata och offentliga ekonomiansvariga i Turkiet, betryckta över tillstånd och rörelseriktning (nedåt) i den turkiska ekonomin, torde i dessa dagar nära ett visst hopp om att antiamerikanism i dagens tappning ska kunna bli något av en frälsarkrans för ett nystartat, pragmatiskt samarbete Turkiet-EU, till ömsesidig nytta.

Samtidigt finns också att begrunda effekten på kortare och längre sikt på Natos sammanhållning och framtid av Turkiets inre utveckling och den amerikansk-turkiska kris eskalationen.

”The purpose of the Alliance: to safeguard freedom and security by political and military means in accordance with the UN Charter – shared values of democracy, human rights and rule of law...”. Så beskriver sig Nato i sin officiella självdeklaration. Likväl har man ju som medlemmar tagit in respektive bibehållit stater som bjärt avvikit från denna varubeteckning. Men det har då – förutom realpolitikens cyniska diktat – handlat om stater som antingen bedömts vara på god väg i rätt riktning eller vilkas avvikelser (exempelvis turkiska och grekiska militärkupper) kunde ses som av mer tillfällig och påverkbar art. Med dagens Turkiet förhåller det sig anorlunda; en stat vars ledare genom skicklig demagogi skaffat sig diktatorisk makt som efter folkomröstning och val nu kodifierats som den ”legala”, permanenta och demokratiskt oföränderliga ordningen. Och då blir det

onekligen svårare att blunda för, eller släta över, en besvärande bjärt kontrast, besvärande inte minst från utvidgningssynpunkt.

Hur ska värdegrunden upprätthållas, och existensberättigandet motiveras, om och när även andra Natoländer som t ex Orbans Ungern pekar på det turkiska exemplet och begär respekt för egna avvikelser. Nato och Natoländer har under senare år kunnat sitta på första parkett och själv åse den turkiska regimförändringsprocessen, steg för steg, utan att kunna, eller vilja, hejda glidningen.

Problematiken fördjupas naturligtvis i den stund det därtill numera handlar om ett land, Turkiet, med utsatt geografisk belägenhet i Natoområdets periferi. Med ena handen återkommande efterfrågar det Natosolidaritet enligt paragraferna 4 och 5. Men med den andra undandrar det sig konsekvent solidariska Natosanktioner mot Ryssland (och USA-sanktioner mot Iran). Dels visar det sig agera i Syrien och Irak utifrån en helt och håller nationell intresseagenda, och dels trots allvarliga invändningar från Nato kollektivt och USA m fl bilateralt tycks det fast beslutet att fullfölja anskaffningen av det ryska S-400 systemet och även på andra, nya, sätt fördjupa både det ekonomiska, energisäkerhetspolitiska och det säkerhetspolitiska samarbetet med Svarta havs-grannen, och det paketerat i starkt antiamerikansk retorik.

I den debatt som uppstått i tankesmedjemiljöer främst i USA om Turkiet och Nato varvas argument om Turkiets fortsatta realpolitiska omistlighet med tankar om att det strängt taget numera gått så långt att det för Nato vore bättre att avskilja Turkiet (hur det nu skulle gå till i frånvaro av uteslutningsklausul) än att ha kvar landet som en otillförlitlig och illojal medlem som ständigt agerar spoiler inom alliansen. USA-exemplet visar fö att det kan vara svårt att bibehålla en invand kurs gentemot ett land om en önskad händelsekedja leder till katastrofal

imageförlust för detta land i opinionsbildande kretsar.

Så Turkiet i Nato, Turkiet och Nato, lär inte undgå att hamna i gruppen frågor som ter sig åtminstone potentiellt synnerligen ovissa under hösten och tiden bortom den. I gruppen finns som framgår ett flertal andra frågor.

Slutord

Först och främst bör då åter understrykas Turkietfrågans strategiska och politisk-ekonomiska viktighet, och då inte bara eller ens främst för västliga aktörer – även om Turkiet från Atatürk till Erdogan förvisso väsentligen tillhört västlägret – utan också för aktörer öster, söder och norr om det land som i denna text av redovisade skäl kallas ”Erdoganistan”. Att Turkiets, Erdogans Turkiets, strategiska, ekonomiska, allmänpolitiska och kulturella vägval alls ställs i fråga är i sig indikativt för aktuella förändringstendenser i den eurasiska och transatlantiska säkerhetspolitiska miljön. Samtidigt som Turkiet även fortsättningsvis ligger där det ligger, om än med nya frågetecken försett vad gäller slutliga nationsgränser givet de ovissa förvecklingarna i Syrien och Irak och givet den kurdiska frågan.

Vidare söker denna text understryka implikationerna av det turkiska regimskiftets långsiktiga och oföränderliga karaktär. Det innebär att alla kriser som Ankara nu ställts inför (varav många men inte alla klart självförvållade av huvudpersonen själv) inte kan förväntas kunna bemötas/hanteras genom den typ av reträtter eller kompromisser som i ett mer normalt bedömningsfall skulle kunna bedömas sannolik. Detta i sin innebär att Turkiet nu riskerar att fastna i inte en utan flera onda cirklar. Ett exempel: om Erdogan i sin unika enmansroll inte ser sig ha politiskt utrymme för den typ av reformer

och kurskorrigeringar som marknaden och dess chefsinterpreter anser nödvändiga för att vända den turkiska ekonomiska krisen och lirans fall utan i stället ser sig tvingad att fortsätta gjuta antiamerikansk och anti-västlig olja på den finansiella brasan, vilket i sin tur avskräcker marknaden... o s v. Ett annat: om den turkiska balansgången mellan ett villigt Ryssland och ett grinigt USA passerar en viss gräns så riskerar Turkiet att tappa kontrollen över balansgången – i en process där Turkiet som aktör blir mer av objekt än subjekt.

Facit saknas i skrivande stund i slutet av augusti och möjligen länge än om närtidsutfallet av de framväxande vägvalsfrågorna; den ekonomiska krisen, krisutvecklingen i Syrien i allmänhet, och accelererade under augusti månad, för en mycket het, mycket komplicerad och för alla och Idlib-provinsen i synnerhet, den till synes eskalerande konflikten Turkiet-USA och dess olika frontavsnitt, konsekvenserna för Nato m m. Men grunden lades under sommaren 2018 och accelererade under augusti månad för en mycket het, mycket komplicerad och för alla parter (och särskilt ”Erdoganistan”) synnerligen dilemmafylld ut- och inrikespolitisk höst 2018 och där bortom.

Den konkluderande förhoppningen, förvisso också i västligt ekonomiskt, säkerhetspolitisk och migrationspolitiskt egenintresse, är att Erdogans Turkiet ändå inte ska utvecklas vidare i vare sig venezuelansk riktning, eller syrisk/libysk, eller i riktning mot en snarast totalitär terrordiktatur med allt snabbare roterande repression som göds av den legitimitetsförlust som varje nytt övergrepp innebär.

Författaren är fil dr, f d ambassadör och statssekreterare och ledamot av KKrVA.